

прийменника "common", який повторюється п'ять разів у першій строфі, вживаючись з різними іменниками, як в прямому так і в переносному значенні. Труднощі полягають в тому, що подібне повторення прийменника в різних семантичних значеннях створює ефект гри слів, який має велике емоційне навантаження, і має бути збережений при перекладі. В той же час ми не можемо досягти подібного ефекту при перекладі, зберігаючи слово "common", бо у різних словосполученнях воно буде перекладатися по-різному. Наприклад, в словосполученнях "common place and common tune" воно може перекладатися як "звичайний", в словосполученнях "common wealth and common doom" - як "спільний або загальний", в словосполученні "common room" воно взагалі втрачає своє окреме значення, вступаючи в тісні семантичні зв'язки з іменником "room", і весь вираз перекладається як "кімната для відпочинку". Те ж саме спостерігається й у випадку з "common wealth", яке одним словом може перекладатися як "співдружність або держава". Експресивність оригіналу досягається саме завдяки подібній неоднозначності, яка розширює рамки сприйняття і примушує читача замислитися над тим, що насправді хотів сказати автор, використовуючи такий прийом. Тому при перекладі нам необхідно дібрати слово, яке б мало таку саму двозначність сприйняття у поєднанні з різними іменниками, що є досить важким завданням, враховуючи ще й той факт, що це слово має відображати ідею, висловлену автором в оригінальному тексті.

Як ми бачимо, труднощі, що виникають при перекладі англійської експериментальної поезії українською мовою досить багато. Проблеми, на які ми звернули увагу в даній статті, складають лише невеликий відсоток від загальної кількості лінгвістичних та культурно-історичних чинників, що ускладнюють процес перекладу подібної літератури. Тема, порушена в статті, потребує подальшого ґрунтовного вивчення та осмислення, адже, як було з'ясовано вище, проблема перекладу англійської експериментальної поезії є дуже актуальною, бо саме ця поезія робить великий внесок в розвиток української віршованої традиції, пропонуючи нові засоби, стилі та форми вираження поетичної думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасна американська література: проблеми вивчення та викладання: Навчальний посібник/ Укл. та заг. редакція О. В. Пронкевич, О. О. Старшова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – 248 с.
2. Сучасна американська література: проблеми вивчення та викладання: Навчальний посібник/ Укл. та заг. редакція О. В. Пронкевич, О. О. Старшова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – 248 с.
3. *Кетрін Ван Спанкерен*. Література Сполучених Штатів: Нарис. – www.Lib.ru від 4.11.2008.
4. День смерті Пані День: Американська поезія 1950 – 60-х років у перекладах Юрія Андруховича. – Харків: Фоліо, 2006. – 207 с.
5. *Кетрін Ван Спанкерен*. Література Сполучених Штатів: Нарис. – www.Lib.ru від 4.11.2008.

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

Скрильник С.В. (Київ)

Об'єктом дослідження даної статті є міжмовна інтерференція як проблема перекладу.

Предметом дослідження є прагматичний аспект міжмовної інтерференції як всебічного інструменту досягнення функціональної еквівалентності.

Актуальність статті полягає у виокремленні міжмовної інтерференції як засобу для досягнення когерентності тексту, класифікації інтерференції на імпліцитну та експліцитну.

Матеріалом для роз'яснення явища імпліцитної і експліцитної інтерференції слугували два переклади англійською мовою оповідання "Я (романтика)" Миколи Хвильового Юрієм Тарнавським і Костем Андрусиним.

Міжмовна інтерференція при перекладі неможлива без мовного контакту. Контакт здійснюється у процесі комунікації мовців, які у свою чергу оперують мовними засобами. Пояснюючи той чи інший феномен, виражаючи власну думку, мовець стикається зі знаковими системами, до яких в автоматично він шукає відповідник. Як відомо семіотика традиційно поділяється на семантику, синтактику і прагматику, так само як лінгвістика містить фонетику, граматику і лексикологію [1, 352]. Семантика – є об'єктивною дійсністю, об'єктивним відношенням знака з тим, що він означає в дійсності, тобто як він із розряду мовлення як спорадичної варіативної системи перейшов у розряд мови як сталої системи закарбованих у ній значень. Синтактика відповідає за розташування семіотичних одиниць у логічному порядку для створення логічно побудованої думки. Прагматика ж відповідає за суб'єктивну побудову і підбір семіотичних знаків мовцем, у результаті якого сам мовець може надати окремим семіотичним одиницям власної суб'єктивної семантики. Аналогом цього може слугувати трійний процес комунікації у вигляді перцепції, комунікативної діяльності та інтеракції [2, 303]. Прагматика діє на третьому рівні комунікації – інтеракції, де виключно когерентні взаємозв'язки поєднують передачу змісту повідомлення від одного мовця до іншого. Комунікативна діяльність, як другий рівень, відповідає за оперування смисловим наповненням повідомлення, разом із перцепцією, як процесом синтактики, повідомлення набуває когезивності. Для того, щоб когезивне повідомлення, яке потрапляє до іншого мовця, стало когерентним, необхідні деякі обставини, а саме однакове суб'єктивне наповнення семіотичних одиниць певним семантичним навантаженням, тобто на цьому рівні діє прагматичний аспект. Семантика як загальноприйнята система навантаження семіотичних одиниць певним змістом робить

повідомлення релевантним певній обставині, певному денотату, в той час як прагматика, як суб'єктивна система навантаження семантикою певного семіотичного знака робить повідомлення пертинентним. Релевантність лежить у сфері семантики, тобто незалежно від суб'єктивних потреб реципієнта інформації, – вона є когезивною і когерентною для всіх сторін. Пертинентність лежить, у свою чергу, у сфері прагматики, тобто серед багатьох семантично навантажених семіотичних одиниць когерентними для обох сторін комунікації є лише ті, які суб'єктивно залежать від потреб обох сторін [2, 304].

Спираючись на вищевикладене, необхідно підкреслити, що міжмовна інтерференція, яка діє на рівні мовлення як флективної, несталої, суб'єктивної системи, тісно пов'язана з прагматичним аспектом. Мова як стала кодифікована система мовлення не може одразу, швидко змінюватись, на відміну від мовлення, яке варіюється під впливом різноманітних обставин, але в той же час діє за схемами мовної структури. Ключовими поняттями, що пов'язують інтерференцію і прагматику, є когерентність і когезивність. Обидва явища лежать у площині як мови, так і мовлення. У людській комунікації когезія відповідає за логічність, експліцитність викладу інформації, за реляцію мовних одиниць. Когерентність, у свою чергу, наповнює когезивні зв'язки суб'єктивно-семантичним навантаженням, тобто робить повідомлення пертинентним для реципієнта інформації. Не завжди когезивне висловлювання є когерентним. Когезивність відзначається повною транспарентністю повідомлення для всіх сторін з точки зору семантичного наповнення. Когерентність є варіативною, несталою категорією, під впливом якої лише обмежене коло осіб може сприйняти повідомлення, з тим же семантичним наповненням, з яким його надіслав мовець. Яким же чином визначати межі когерентності тексту повідомлення? Які для цього існують критерії?

Стефан Стрейт у статті "Translating as Instructing versus Translating as Adapting: How to establish Criteria for Judging the Communicative Coherence of a Translation" (Переклад – інструктування проти перекладу – адаптації: критерії визначення комунікативної когерентності у перекладі), пояснюючи суть когерентності, зазначає, що реципієнти інформації сприймають по-різному одну і ту ж синтактично-семантичну структуру повідомлення залежно від часу, місця, обставин, мовця. Він пише: "Навіть якщо мовець промовляє абсолютно однакові слова абсолютно ідентичній аудиторії, в абсолютно тому місці другий раз, то все одно друге повідомлення тими ж словами, буде сприйматися по-іншому. Навіть той факт, що мовець вдруге повторив повідомлення, може наштотувати аудиторію на іншу інтерпретацію того ж самого повідомлення (переклад наш. – С.С.)" [3, 167]. А з іншого боку, мовець передає те ж саме повідомлення іншими словами, і воно сприймається аналогічно. Стрейт зазначає, що ніхто не може двічі передати однакову інформацію з аналогічною інтерпретацією. Це безперспективно [3, 167]. У художньому перекладі перекладач не тільки передає інформацію іншою мовою, а ще й абсолютно різній аудиторії читачів, які можуть абсолютно по-своєму інтерпретувати цю інформацію. Стрейт зазначає, що жодний переклад не передає повідомлення з точно такою ж інтерпретацією, що і оригінал. Ця мета недосяжна [3, 168]. Визначним фактором вважати, що переклад вдався – це досягнення мети комунікації, тобто передачі саме того повідомлення, хоча б наближено, що і оригінал.

Стрейт намагається пояснити критерії когерентності і визначити, яким чином досягається мета комунікації. Існують два абсолютно протилежні підходи до перекладу тексту. Перший, за Стрейтом, – це Translation as Instruction (переклад – інструктування) передбачає наповнення тексту перекладу іншорідними елементами тексту оригіналу, щоб наблизити дві культури. В цьому випадку перекладач якнайменше уникає перекладу, а вдається більше до перефразування. Одним із способів перекладу-інструктування є цитування. Стрейт визначає цей феномен, як наповнення тексту перекладу якомога більшою кількістю елементів тексту оригіналу, пояснюючи їх постфактум. Переклад – адаптація, в свою чергу, ставить за мету передачу комунікативного аспекту оригіналу, адаптуючи проблемні моменти перекладу до цільової аудиторії, щоб зробити текст когерентним для читачів. Стрейт називає два шляхи подолання проблеми відмінності між текстом оригіналу і цільовою аудиторією: змінювати текст або аудиторію. Переклад інструктування – змінює аудиторію, а саме: її знання про мову, культуру, традиції тексту оригіналу, а переклад – адаптація націлений на переробку тексту оригіналу мовою перекладу, адаптуючи його культуру, мову, традиції до цільової аудиторії [3, 170].

Близьким до теорії Стефана Стрейта є поняття, запроваджене Дж. Хауз, – поняття прихованого перекладу (covert translation) [4, 194]. Дослідниця визначає прихований переклад як "переклад, який вважається текстом оригіналу у цільовому тексті" [4, 195], тобто переклад, який опосередковано можна вважати перекладом.

Антагоністичність понять "прихований переклад" (переклад – адаптація) та переклад – інструктування полягає у функції, яку переклад має виконувати у цільовій іпостасі. Вибір типу перекладу, до якого вдається перекладач не залежить від його власних вподобань, а від багатьох факторів: складності тексту оригіналу у своїй когерентності для цільової аудиторії, природи цільової аудиторії, віддаленості мов і культур тексту оригіналу і тексту перекладу, тип тексту, функції, яку переклад має виконувати.

У художньому перекладі ці дві іпостасі перекладу, як переклад – інструктування, так і переклад – адаптація дуже часто поєднуються впродовж всього тексту, і це пояснює хибність думки про їх антагоністичність.

Інструментом асиміляції двох текстів, двох культур і мов є міжмовна інтерференція. Необхідно відмітити хибність твердження, що міжмовна інтерференція є а пріорі негативним явищем, що призводить до викривлення суті повідомлення, до помилок у мовленні, зважає можливості мови перекладу і невільно передає

зміст мови оригіналу. Звичайно, з точки зору вивчення мови як сталої кодифікованої системи мовних одиниць, граматичних структур, лексичних одиниць будь-яке відхилення від правил та змішування однією мовою з іншою є негативною інтерференцією. В. Карабан визначає граматичну інтерференцію мови оригіналу в перекладі як вживання слів форм, словосполучень і синтаксичних конструкцій мови оригіналу в перекладі за нормами мови оригіналу, а не цільової мови, невживання у перекладі тих слів форм, словосполучень та синтаксичних конструкцій, які відсутні у мові оригіналу. Негативна інтерференція, за визначенням В. Карабана – це інтерференція, "результатом якої є грубі помилки у тексті перекладу" [5, 10]. У. Вайнрайх визначав інтерференцію як відхилення від норми будь-якої з мов [6, 186]. Алімов розділяє інтерференцію на негативну і позитивну. Негативна інтерференція – це відхилення від норм мови внаслідок мовного контакту, а результатом є невірне запам'ятовування студентами мовних, граматичних правил. Позитивна інтерференція слугує для полегшення засвоєння мови студентами, тобто, це за Алімовим, уподібнення мовних структур двох мов, вивчення іноземної мови крізь призму призми рідної мови [7, 110].

Запропонуємо наступну класифікацію міжмовної інтерференції, спираючись на досліджуваний у статті матеріал. Інтерференція: негативна – функціональна, з одного боку, і експліцитна – імпліцитна, з іншого боку. Експліцитна інтерференція – свідоме залучення, уподібнення мовних одиниць вихідного тексту до мовних одиниць цільового тексту, причому можна чітко прослідкувати це уподібнення, зіставляючи текст оригіналу і текст перекладу. Імпліцитна інтерференція – свідоме уподібнення, залучення мовних одиниць тексту оригіналу до тексту перекладу, додаючи чи вилучаючи – адаптуючи мовні одиниці залежно від функціональної необхідності, обізнаності цільової аудиторії, культурних особливостей, при цьому відбувається часткове уподібнення, яке прослідкувати у тексті майже неможливо. Необхідно також зазначити, що поняття функціональної, імпліцитної і експліцитної інтерференції не є взаємовиключними. Функціональна інтерференція може бути як експліцитною, так і імпліцитною. Так само і негативна інтерференція може бути як імпліцитною так і експліцитною. Наприклад, у перекладі англійською мовою Юрія Гарновського новели Хвильового "Я (Романтика)" – "My Being" перекладач свідомо роз'яснив читачеві на початку твору образ Марії, матері головного героя новели (*To йде Марія – The Virgin Mary is Walking*) [8, 114]. Перекладач, свідомо додаючи до імені *Mary* прикметник *Virgin* робить для англійського читача зміст речення когерентним, оскільки просто ім'я *Mary* для цільової аудиторії не несе жодної конотації, тоді як для українського читача *Марія* – символічний образ матері – страждальниці. Перекладач уподібнює символічний образ у тексті перекладу до когерентного символічного образу в тексті оригіналу. Зіставляючи два тексти, ми не одразу можемо помітити уподібнення, асиміляцію, тому такий вид інтерференції називається імпліцитним. Приклад експліцитної інтерференції можна продемонструвати на матеріалі того ж твору Хвильового "Я (романтика)" у перекладі Костянтина Андрусичина. Перекладач вдався до уподібнення імені *Марія*, транскрибуючи його, отже жив експліцитну функціональну інтерференцію (*To йде Марія – Maria is coming*) [9, 31]. Звичайно, неможливо зрозуміти справжню мотивацію обох перекладачів, можна лише констатувати факт, що Юрій Гарнавський – прибічник перекладу – адаптації, в той час як Костянтин Андрусичин схильється до перекладу – інструментування, головним інструментом якої є експліцитна інтерференція. У випадку з імпліцитною інтерференцією перекладач передає як конотативне значення лексичної одиниці, так семантичне значення, а у випадку з експліцитною інтерференцією, збігаються лише конотативне значення. У перекладі Юрія Гарнавського цього ж твору реалія "загірна комунa" передається адаптовано до читача як "the untouchable communism" [8, 114], в той час як Костянтин Андрусичин дає "intangible commune" [9, 31], далі пояснює значення і наводить ще декілька варіантів перекладу (*distant commune / commune beyond the hills to convey his dream of an ideal communist state*). Як Юрій Гарнавський так і Костянтин Андрусичин вжили для перекладу реалії "чекіст" – "Chekist" лише Костянтин Андрусичин пояснив цей термін для англійського читача. У перекладі Костянтина Андрусичина прослідковується послідовність у вжитку експліцитної інтерференції в адаптованому перекладі, в той час як Юрій Гарнавський припускається як експліцитної, так і імпліцитної інтерференції. За логікою, у випадку із чекістом, Юрій Гарнавський, прибічник перекладу – адаптації міг би підібрати відповідник – реалію в англійській мові, наприклад (*secret man, spy, undercover agent*). У перекладі Юрія Гарнавського немає імпорідного елемента, таким чином для читача текст абсолютно когезивний, а чи когерентний він? З іншого боку, у Костянтина Андрусичина текст для англійського читача є когерентним, оскільки надаються пояснення, а чи когезивний він? Межа між когезивністю і когерентністю у перекладі є доволі тонкою. Кожного разу, перекладачеві доводиться жертвувати одним із цих аспектів, в залежності від цільового призначення тексту. Інтерференція при перекладі є інструментом пошуку когерентності, в залежності від типу інтерференції (експліцитної, імпліцитної) переклад варіюється від когезивного до когерентного. На прикладі перекладу Костянтина Андрусичина можна відзначити, що вжиток перекладу-інструментування з інструментом експліцитної інтерференції не досягає когерентності перекладу, хоча зберігає національний колорит і дух оригіналу, а у випадку перекладу Юрія Гарнавського, прибічника перекладу-адаптації з інструментом імпліцитної інтерференції, текст перекладу є когерентним для цільового читача, але разом з тим втрачається конотація оригіналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саламоник А. Семиотика и лингвистика. - М.: Молодая гвардия, 1995.
2. Иаанос В. В. Очерки по истории семиотики в СССР. - М.: Наука, 1976.
3. Stephen H. Straight. Translating as instructing versus translating as adapting: How to establish criteria for judging the communicative coherence of a translation. //

Translation Horizons Beyond the Boundaries of Translation Spectrum. – New York, 1996. С. 167-182. 4. *House Juliane*. A model for translation quality assessment. – Narr: Tübingen, 1981. 5. *Карaban В.І* та ін. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську). – Вінниця: Нова Книга, 2003. 6. *Вайнрайх У.* Языковые контакты. – Киев: Вища школа, 1979. 7. *Алимов В.В.* Интерференция в переводе. – М.: Эдиториал УРСС, 2005. 8. *George S. N. Luckyj.* Modern Ukrainian short stories. – Colorado: Ukrainian Academic Press, 1995. 9. *Mykola Khvylovy.* Stories from the Ukraine. Translated with an introduction by George S. N. Luckyj. – New York: Philosophical Library, 1960.

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕРМІНИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ

Соколова І.В. (Суми)

Термінологічна система галузі інформаційних технологій належить до наймолодших систем, оскільки виникла наприкінці 20 сторіччя разом з виникненням і розвитком комп'ютерних та інформаційних технологій. Лідером розвитку галузі інформаційних технологій були й залишаються Сполучені Штати, тому природно, що первинна номінація нових розробок відбувається англійською мовою.

Однією з актуальних проблем сучасного мовознавства є визначення способів утворення неологізмів у галузі інформаційних технологій та аналіз шляхів їх адекватного перекладу іншими мовами. Класифікацію термінологічної лексики можна здійснювати за моделями утворення термінологічних інновацій або за семантичними групами. Дослідження показує, що найбільш поширеним способом утворення термінів-неологізмів для позначення понять у галузі інформаційних технологій є надання нового значення вже існуючим лексичним одиницям. Приклади таких новоутворень є найчисельнішими:

- menu* – 1) *a list of dishes available at a restaurant or to be served at a meal*
 2) *(computing) a list of possible actions from which a user can choose, displayed on a computer screen*
- file* – 1) *any of various types of drawer, self, holder, cover, box, etc. usually with a wire or metal rod for keeping loose papers together and in order, so they can be found easily*
 2) *(computing) an organized collection of related data or material in a computer*
- application* – 1) *the action or process of making a formal request*
 2) *the action or an instance of putting or spreading sth onto sth else*
 3) *the action or process of making a rule*
 4) *the action or an instance of putting a theory, discovery, etc. to practical use*
 5) *(computing) a program designed to perform a particular task for the user*

Поширеним способом утворення комп'ютерних неологізмів також є композиція. Чисельними є новоутворення, що виникли шляхом простого складання основ без з'єднувального елементу: *keyboard, filename, software, spreadsheet*. Дані терміни є прикладом новоутворень, значення яких є сумою значень складових елементів. При утворенні нової лексичної одиниці не відбулося семантичного зсуву її складових частин.

Так звані "синтаксичні" складні слова, сформовані з сегментів мовлення, зберігають у своїй структурі ознаки синтагматичних відносин, що є типовими для мовлення. Такий тип словотворення є типовим для англійської мови і широко представлений в ІРТ сфери інформаційних технологій.

Напр.: *ready-to-use, black-and-white, clear-to-send, digital-to-analog, dual-in-line, etc.*

Структура більшості складних слів у галузі інформаційних технологій є прозорою. Семантика похідного слова повністю відповідає семантиці його елементів. Очевидно, що такі складні слова походять від словосполучень. Утворення і вживання термінологічних словосполучень (Іщенко) є функціонально виправданим, оскільки вони більш точно описують процес або об'єкт, ширше розкривають поняття. Такі словосполучення є цільною лексичною одиницею. Найчастотнішими є словосполучення типу Adjective + Noun, у яких головне слово називає предмет / процес, а залежне надає йому характеристики.

Напр.: *compact disc, application program, virtual machine, graphical interface.*

Термінологічні словосполучення можуть бути як двокомпонентні, так і багатоконпонентні (*disaster recovery disk*), але вони є структурно ідентичні – у препозиції використовуються іменники в атрибутивній функції (*default application*), прикметники (*personal computer*) або іменник + прикметник (*virtual machine manager*).

Термінологічні словосполучення часто використовуються у вигляді абrevіатур / акронімів, більшість з яких є загальноновживаними у галузі інформаційних технологій. Скорочення як засіб утворення слів залишається одним з найбільш продуктивних у сучасній англійській мові, що пояснюється тенденцією до збільшення темпу життя і до економії мовних засобів. Наявність акронімів є однією з типологічних однак, притаманних науково-технічному типу тексту. Акроніми є одним з видів економії мовних засобів і слугують компресії інформації на лексичному рівні. Використання абrevіатур / акронімів стає можливим завдяки тому, що адресат ІРТ володіє спільним з автором тезаурусом.

В ІРТ з інформаційних технологій поширене вживання абrevіатур / акронімів спричинено відносною чисельністю багатоконпонентних термінологічних словосполучень, скорочення яких необхідно для економії місця.